

երբարներ, որոնք են, Ստեփան Խնձեկան (1862/ին), Յակոբ Պեղեբեան (1865/ին), Մատթեոս Սիմոնեան (1867/ին), Տիկին Թափուհի Ս. Հունուցկեան (1869/ին), Տիկին Խզար Կարապետեան (1874/ին), Տիկին Մաքրուհի Եսսեան (1876/ին), Կարապետ Նշատաճեան (1880/ին), Գեորգ Ամիրա Փափազեան (1883/ին):

* * *

Գումգարուի Հիւսիսային կողմը կը գտնուի Կետիկ բաշայի բարձունքը, որ այժմ ընդարձակ թաղ մըն է Հայաքնակ. կայ հոն Ս. Յովհաննէս անուն սիրուն եկեղեցեակ մը որ նախապէս փոքրիկ մատուռ մը, կառուցուած է 1849/ին, վերաշինուած 1876/ին եւ վերանորոգուած 1885/ին:

Եկեղեցւոյն քովն է Սուրբ Մեսրոպեան երկեսն վարժարանը, հաստատուած 1835/ին, եւ վերաշինուած 1880/ին:

Եկեղեցւոյն ձախակողման բակը՝ որ միանգամայն Ս. Մեսրոպեան վարժարանին պարտէզն է, կը հանգչին եկեղեցւոյն ու դպրոցին սատարող բարերարներ, որոնք են՝ Յարութիւն Էսփիճեան (1877), Ալեքսան Մասեհեան (1878), Յարութիւն Գընաճեան (1895):

Կետիկ բաշայի մէջ կը բնակին նաեւ բազմաթիւ բողջական Հայեր, որ ունին ժողովարան մը կառուցուած 1866/ին եւ վերաշինուած 1910/ին:

Կետիկ բաշայի մէջ երկուր տարիներ մինչեւ 1880 գերազանցապէս փայլած է Հայ Թատրոնը, որուն տեղը այժմ խոպան աւերակ մըն է:

(Էրեւան-Իլի.)

ՏՕՔԹ. ՎԱՐԱՄ Ե. ԹՈՐԿՈՄԵԱՆ



Լ Ե Ա Ռ Ի Ա Ր Ա Ն Ա Վ Ա Ն

Ո Վ Ն Ա Ս Գ Ո Ւ Ռ Ե Ր Ա Ր Բ Ա Ր

(Էրեւան-Իլի.)

Ս.

ՍԱԼ, ՍԱԼԱՔԱՐ, տափարակ ապուստ, սար:

ՍԱԼՄԻՆ = Հաստ ձողն է որուն վրայ տակաւ կը փաթթուի գործուած սաւայնը:

ՍԱԼՄԻՎ = սիկ, կանաչ լուբիա, haricots verts.

ՍԱԿԱՍ = կ'ըսեն "սակաստ կ'եփի", մատաանը եմ: "Փորս կ'եփի", բացատրութեան մէջ գործածուած ձեւը:

ՍԱԼՄԱՆԻԼ = ստեղծել, յորհել, պարագ սեղ գործ կամ առարկութիւն հանել "գուն ալ բան կու սահմանես", = մեղադրանք է:

ՍԱԼՄԵՐՈՒԿԻԼ = իբր զահմկիլ, (զահի հարկանել): Ս եւ Ջ սաստկականները իրարու տեղ կ'անցնեն. ինչպէս՝ սպառկ, փոխանակ զսպառկի, եւ ղղալիլ փոխ. օխալիլի:

Սան, սանուկ = սան, կնքահօր եւ կնքամօր ինամքին տակ մնանող ու մեծցող մանուկ: Սանին պաշտպաններն են սանահօր եւ սանամար:

ՍԱՏԸՆԱ = սատանայ:

ՍԱՏԸՆՈՒՔ Է = կարծես թէ սատանան այնպէս բերու պարագան. (տճ. Խըրիէ) զժբաղդաբար: "Ստաղնոք" ներս մտաւ:

ՍԱՐՄԵՐԱԼ = սարսափիլ, ջուրտէն կամ վախէն գողալ:

ՍԱՐՓ = զառ ի վեր կամ զառ ի վայր կարծր եւ զօռուաբայլ. "սարփ է", "Սահեցուցիւ", գաղափարը կը շլշափէ:

ՍԵԻ = սեւա: Բարդերն են — սեւերես, սեւընք, սեւաշուրի, սեւ-ընքուի, սեւ-մօրուք, սեւ-մազեր: "Սեւուկ, կ'ըսուի անձանց համար, ՍԵԻԵԼ = սեւցնել: "Հօգիք մի սեւեր", (սուտ խոսելով այդպէս):

ՍԵՐ = 1. սեր: 2. սիրական: "Իմ սերս", կամ "սեր իմ դարապետ", "Հայ ու գինի ունիս, իմ սերը գունես. Հայ ու գինի չունիս, իմ գեւը գունես", Նոյն իմաստ ինչ որ անգլիերէն my love ունի:

ՍԵՄԻՎ = դէմք, կերպարան "սիմնիկը կախ է", = տխուր է:

ՍԵՐ = փոքր բիր: "Սիր ու բիր", խաղի անուն է. բիրով զարնելով՝ սիրը հեռուն կը նետեն: Փոխաբերաբար կ'ըսուի "սիրն ու բիրն էին", = միշտ վէճ ու կռիւ կար մէջերմին:

ՍԵՐՍ = կարմիր հող:

ՍԵՐՏ = 1. սիրտ: "Սիրտ սիրտ ծամբայ կայ", 2. ստամոքս. ՍԵՐՏԱԼ = կերակուր մը որ ստամոքսը քիչ մը կը խառնէ, թէեւ ոչ փոխելու աստիճան: "ՍԵՐՏԱԼԻՔ", բարդին մէջ եւս սիրտը ստամոքս կընշանակէ: "Սօն չիմ կերեր ուր սիրտս մըմուռէ", յայտնապէս ստամոքսին կ'անդադրէ: Coeur, սիրտ, բառը ֆրանսացի եւ heart (սիրտ) Եգիպտացի եղծ-

պէս հասարակ խօսակցութեան մէջ ստամոքսի իմաստով կը գործածեն:

Ասացուածներն են, սիրտ գնել = սրտապնդել, "Մօրք սիրտ կու գնէ", "Սիրտ չու նիմ", = չեմ կենար դիմանալ, տոկալ:

ՍՆԻԿ = սախարի. string beans.

ՍԱՎԸՏԱՆ = վառնի ի վառ երեւնալ եւ քաշուիլ (հանգեալ միւս սեռէն եղողներուն). *fiirt* ընել:

ՍԱԿԵԼ = օննել, գաննել, չարաչար սեղմել:

ՍՄՈՒՔ = սին, ոչ լեցուն, ընկոյղ եւ այլն:

ՍՈՔՏԵԼ = թեզանիքը վեր ծալել:

"Թեւերդ սոթած",

ՍՈՔՏՈՒՑԵԼ = թեւերը սոթտել՝ աշխատելու համար:

ՍՈՒԼՈՒՑ = իւղի մէջ տապկած (մանրած) սոխ:

ՍՈՍԱԼ = սառսիլ, շարժիլ, երեքալ, ինչպէս մարմինը, "Միտքը կու սոսալ",

ՍՈՒՑ = սուտ: Սուտն ի սուտը = կեդեք, կատակով. "սուտն ի սուտը քուն կ'ուլի", "սուտ-մեկել", "սուտ-քուն", "սուտ-չի գիտիմ", ըլլալ = մեռեալ, քուն, անգէտ ձեւանալ: "Սուտ-բերան մի ըսաւ թը դուք ալ եկէք", Լի՛ ձեռի համար ըսաւ, ոչ սրտանց:

ՍՊԱՏԱՆ = սահլ:

ՍՊՈՒՆ = ողորկ: ՍՊՈՒՆՑԵԼ = ողորկել (բար եւ այլն):

ՍՍՈՒՆ = վախնալ, ետ քաշուիլ, ինչպէս՝
օձ մը տեսնելով:

ՍԱՄԻԼ = վարժուիլ, սովորիլ:

ՍՏԵԼ = հրաժարելու հաւանեցնել զոմի իր պահանջէն կամ խնդիրէն: "Աս տղան չի ստիր, հետեւնիս տի գայ" կամ "չենք կրնար ստեր", Ստիլ = համոզուիլ հրաժարելու, լու գալ: Պիտոյքներու մասին ալ կ'ըսուի. "հագնելիքը չի ստիր, ուտելիքը չի ստիր" = չենք կրնար մենք մեզի զնանալ այդ բաները, անժխտելի պէտքերն են:

ՍՈՓՈՒՒԼ = փոփոխիլ: "Սոփոխի", անէնք է (դիտապաստ ըլլալ):

ՍՐՄՈՒՔ = երկնամով մանրցած ցորեն որով "սրմաք, ըսուած թանձր ապուր կ'եփեն եւ այլն:

ՍՓԸՌՏՈՒՔ = փիւլաֆի տեսակ որ բրինձով եւ կլշշալով խառն է, եւ իւղով կ'եփուի:

ՍՍՈՒ = (կը հնչեն զօգի), երկայն. "երկան զօգի է", շատ երկարահասակ է եւ բարակ. աղուր չէ: Սոսի ծառին անունն է որ այս բացատրութեան մէջ միայն կը լսուի փոխաբերաբար:

Վ.

ՎԱՆ = երկիւղ, Վախն ի վախն = վախնալով, մեծ զգուշութեամբ: Վախ տալ = վախցնել, սպառնալ:

ՎԱՆԸՆԱԿ = փորին վերի մասը զոր կանաչը կը չփնէ վառն յառաջ եկած սկառութիւն մը փորատելու համար:

ՎԱՅ = վայ (թշուառութիւն): "Աշխարհքը վայտ տի ապ", = ամէն դը զքեզ պիտի այպանէ: "Վայն ի վրատ" = արհեստ քեզի, յիմար, "Վայն ի վրատ կու գայ", շատ կը նեղուի, կ'աշխատի, կը յոգնի, կը տառապի: "Վայն ի վրատ կու բերիմ", = զքեզ չարաչար կը պատժեմ: "Վայ ահուկը տուին", = շատ արհեստացիին իրեն համար:

ՎԱՅՎԱՅԻ = անձարակ, խեղճ, թափփփան:

ՎԱՌ = վառած: "Ճրագը վառ է թողեր",

ՎԱՌԵԼ = վառել (կրակ, ճրագ):

ՎԱՌԻԼ = փայլիլ. "աշքերը կու վառին": Այս բառը ոսկեղնիկ հայերէնի մէջ ալ այս առումով գործածուած է, ինչպէս երբ Բիւզանդ կ'ըսէ "աստեղք փայլէին մեծապայծառ լուսամբ":

ՎԱՏ = շարիք, վատութիւն. "աշքը լուսուն վատ կ'ուզէ",

ՎԱՏԻԼ = վառ ըլլալ, նիհարեալ:

ՎԱՏՈՒԺ = նիհար, վախ, ազգուն:

ՎԱՐ = վար: Ստորին, նուստ, ցած.

"Թաշայենց ընանիկէն ալ վար է", Ասացուածներն են. "վար նստիլ" = հանդարտիլ, ձեռնեփալ ըլլալ, չյամառիլ այլ եւս: "Վար գնել" = պահել, չթողուլ որ երթայ (հիւրը), կամ որ տանին աւարկայ մը. "մեր բէռ մի սպարուել վար է դերն", "Վար զարնել", = բամբասել, պատիւը կոտորել: "Վար անցնիս", = անէնք է:

ՎԱՐ = վեր: "Վեր խնիլ", = թունդ ելլել, յանկարծակիի գալ: "Վեր տալ" = մորթին վրայ փշտիկ, կարմրութիւն եւ այլն երեւան գալ: "Վերէն երթալ" = բարձր գատու մարդու մը պէս վարուիլ, հպարտանալ, ծախք շատ ընել, "Վեր չեղնի", = անէնք է: ՎԱՐՈՒՅԻ = մարախի նման ցատկող միջատ:

ՎԱՐՎԱՐԻՉ = գործի մը կամ ձեռնարկի մը կատարման համար միջնորդող, աշխատող, գնացող եկող անձ:

ՎՃԻԿ = օղի հանելու համար գործածուող գմբխաւար կաթնայ:

ՎԱՍՏԵՆԼ = լուսնալ, վաղջ անել =
 ճերմակեղենները լուսել:

ՎՂԱՐԿԱՍԼ = կաղկանձել, լալ (շան):

ՎՇՏԸՄԵՒ = վշտացած, սրդողած:

"վշտը մի օնցա գնաց:

ՎՌԻԿ = թիթեռնիկ տեսակ մը, բզեզի
 նման:

ՎՐԱՅ կամ ՎՐԱՅ = "վրայ գալ" (
 մէկուն) = կողմնացիլ, անոր կողմէն խօսիլ,
 պաշտպանել զայն: "Վրան վազել" = յար-
 ձակիլ: "Վրայ նայիլ" դիտել եւ պարագային
 համեմատ շարժիլ, զգուշութեամբ: "Վրայ
 տալ" (ցորեն եւ այլն) յառաջ քշել դէպ ի
 կենդրոնը կամ մէքենային բերանը: "Վրայ
 բերել" = ի գլուխ հանել, կատարել:

ՎՐԱՅ-ԳՂԱՒ = հագուստ վերէն վար,
 ամբողջ:

ՎՐԱՎԱՅ ԱՆԵՆԼ = հարեանցի, ածա-
 պարանք, անհոգ կերպով ընել բան մը:

Տ.

ՏԱԳՐ, տագերտագ = տայգր: Սեռ.
 տագեր, տագերտաց:

ՏԱԼ = երկանը քոյրը: Սեռ. տալը:
 ՅԲ. տալու բառը, տալ:

ՏԱԼՏԱԿ = տախտակ: ՏԱԼՏԵԿԵՆԼ =
 տախտակով պատել:

ՏԱԼՏԵԿ = դարապղպեղ (կանաչ թէ
 փոշիացած):

ՏԱԿ = բանջարի արմատ: (ճակէ թուրջի):

ՏԱԿ = վրայ-ին հակադիրը, Յակ մալ
 = յաղթուիլ, ինչպէս որ վրայ ելլել = յաղ-
 թել կը նշանակէ: Յակդ գաճ կայ = ինչու
 հանդարտ չես նստիլ: ՅԻ, տկտիք: ՏԵԿՈՒՔ =
 տակը մնացածը (բաժակին եւ այլն):

ՏԱՇՏԵՔԵՐ = 1. տաշտին քերուքը
 (խմորի): 2. ծնողաց վերջին գառակը:

ՏԱՊԱՍՏ = մորթի արտ մը, տաքու-
 թեամբ եւ եռքով. տապ = ջերմութիւն ար-
 մատէն:

ՏԱՊԱԵՆԼ = տափակի մէջ իւղով եփել:
 "Տապկած" լուիկ, եւ այլն:

ՏԱՏ = հայր: Անգ. dad. Տառո =
 փաշաքշտկան (տղջ անուն):

ՏԱՏԷ = տատե արեւ, քայլք. (մանկ.
 բարբառ):

ՏԱՏԻԿ կամ ՏՏԻԿ անել = նստիլ
 (մանկ. բարբառ):

ՏԱՐՕՍ կամ ՏԱՌՕՍԸ գլուխդ, Անու-
 շական գլուխն, ձեր սուռը՝ ըլլայ = մաղմանք

եւ, որով ամուսնութեան օրհնութիւնը կը
 բարեմաղթուի:

ՏԱՓԱԿ = տափարակ, ծափակ-բերան
 = ձկան տեսակ մ'է: "Կառւ յանդիմանութիւն
 է: "Շատ մի տափկըմար", = մի խեղանար:
 ՏԱՓԱՂԸ = տափակօրէն, տափկըլ նստեր
 է, տարածուած:

ՏԱՓՈՒՌ. անուն է տափարակ վայրի մը,
 ուր քայլել շատ ձայն կը հանէ, կը թնդացնէ
 օդը: "Տափ" արմատէն կամ "դափը", ձայնէն:

ՏԵՍ = տես ու ուս է: ՏԵՍ ՈՒՍ: Այս
 արմատէն են չտես, մարդեօսիկ:

ՏԵՍԿՕՔ = աղւոր (անձանց համար
 կ'ըսուի):

ՏԵՓՈՒՐ = գոգաւոր թանձր տախտակ
 մը, որուն մէջ ցորենը վեր վեր նետելով կը
 մաքրեն քարերն ի բաց:

ՏԷՌ, առեւել = փութ, փութ արձակել
 = ճատըռալ = սին գանգատ եւ խօսքեր
 զուրս ապլ: Կայ նաեւ գրգրալ, որ աւելի
 հին ձեւ մ'է:

ՏԷՐ = տէր. զոյգ կ'ըսուի "տէր
 տերական",

ՏԷ = ապանիկի մասնիկ, "պիտի" էն
 սեղմուած. "աի ծեծիմ", "ա'երթաս",

ՏԿԵՆԼ = խմել:

ՏԿԸՌՏԵՆԼ = շատ կերցնել ու խմցնել,
 չխացնել:

ՏՀԱ = գեռ. "ահա կու խօրաթեմ":

ՏԿԱՄԱՐ = կաթ առող, կաթնկեր
 մանուկ ունեցող մայր:

ՏԵԵՏԻՔ = տան բոլոր անդամք:

ՏԵԿԱՌՏԱԼ = 1. գետնին սառած կամ
 շորցած ըլլալով շատ ձայն հանելը երբ կը
 քայլեն: 2. Կառւ երբ գլխացաւէ առաւապողի
 մը շուրջ աղմուկ ընեն, կ'ըսեն "գլխս կու
 անկըռոսայ":

ՏԵԿԱՌ = այն որ չլու չէ, եւ խօսքի
 շատ մտիկ չ'ըներ. ինքնահաւան ՏԵՎ, ՏԻՔ:

ՏԵՏԵՆԱԼ = վարանիլ, յապաղել,
 չաճապարել:

ՏՈՆԻՐ = տանն: "Դէղայ", տանին ալ
 կոթ եւ գրեթէ = երգիծարանութիւն է:

ՏՈՏԻԿ = ոչխարի ոտք: ՏՈՏՈՑ =
 հաւու սրբան եւ պոչ:

ՏՈՒՓ, ՏՈՒՖԻԿ = կեռասի, խնձորի եւ այլն
 5—10 հատը իբրեւ ոգիւղ, ալիկի կը կոչուի:

ՏՈՒՆ = տուն: Չօյգ կ'ըսուի "տուն ու
 դու կու բերքիդ": "Աստուած տնէ դռնէ
 հեռուն պահէ", Կառւ "առել", բառին հետ:

՝ Տնով տեղով, չիք եղած: Շատ գործածական բարդերն են — տնակեր, տանակին, տնտես, տանտէր, տնւոր, տնորգօք (ամբողջ ընտանեօք): “Տունդ աւերի՛”, “տուն չի՛նի”, “տունդ ու գոռու գոցի՛”, անէծք են: “Խնկբդ տուն կանէ՛, խրատ է:”

ՏՈՒՒԼ = բռնան ներքեւ շղիմանալով ինչպէս = ինկողը, գիրաւ յաղթուողը խաղի մէջ՝ կը կոչուի ՝ ՏՈՒՒԿ:

ՏՏԻԿ ԱՆԵԼ = նստիլ. տտիկ չի կրնար անել, տտիկ չունի = անհանգարտ է:

ՏՏՄԻԼ, ՏՏՈՒՄ լընիլ = լաւ մը թրջիլ (անծրեւէն): “Վրաս գրիտս տառւմ է:”

ՏԴՄՈՒ = տրուած, ձեռք:

ՏԲԱԼ = Հեծել, բռնան տակ կամ հիւսնդուծեան պատճառաւ:

Յ.

ՅԱՆ = 1. ցանք: 2. գորշագոյն մանր մանր կէտեր ուր երեսին վրայ կ'երեւնան մանուշակաւ գոգոտիքներ, freckles, rousseurs. “Ա. ին երեսը ցանոտ է:”

ՅԱՏԳՈՒԲ ԿԱՄ ԵՄՏԳՏՈՒԲ = գլխու եւ երեսի տեսակ մը մորթախտ, eczema, որ իբր թէ “ցանկաւորւմ” կը տարածուի:

ՅԻՌ = 1. հեղուկ, լոյծ, ինչպէս “ցէռ հակիթ”: 2. լոյծ կղզիանք:

ՅԿՆԻԼ ԿԱՄ ԵՄՏՆԻԼ = (ձագնիլ), ձագ բերել (շանց եւ կատուներու նման անասնոց վրայ խօսելով):

ՅՈՐԵԿ = ցերեկ, “Յորեկ ու բարին = օր ցերեկով:”

ՅՈՒՐ = ցրուած, ցիր: “Կուտ կուտ ու ցուր ցուր անել:”

ՅՈՒԻԿ = տեսակ մը մանր ձուկ է. “ցոյիկ ձուկ:”

ՅՕՂԱՃ = հովէ գերծ, արեւոտ եւ տաքուկ վայր. “Երթանք ցողաճը նստիլք:”

ՅՕՂԱԵԼ = քիչ մը ջրով լուալ, մաքրել աման մը: “Խերանը ցողուէլ:” “Գարջը մէյ մի ցողուէ:”

Փ.

ՓԱՌՈՒՐԿԵԼ = զարնել, հարուածել, նետել. “Առած հաղորդդ քեզ փաթուրկէ՛ թը տանէլ է:” “Փաթուրկիս”, անէծք է:

ՓԱԿԸՏԱԼ = փայլել, փողփողիլ:

ՓԱԽ = փախուստ: Փախ դնել մէկուն ետեւէն = հալածել, հետապնդիլ: Գիշեր-փախ է = ինչու կ'աճապարէք այդքան:

ՓԱՒՈՒԿ = խեւ (որուն խելքը փախած է գլխէն):

ՓԱՄՓՈՒԼ = փափուկ, գողտրիկ:

ՓԱՇՏԿԱԵԼ = սրունքներէն ձեւաւորւել. (խոյ, խուլ, դր. արմատներէ):

ՓԱՌԻԲ = փառք: “Փառքն ու պատիւը տալ” = օծել, խստիւ կշտամբել, պապանձեցունել:

ՓԱՌՓԱՌՏԱԵԼ = փառաւորել, ներբողել, գովաբանել, պանծացնել:

ՓԱՏ = փայտ: ՓԱՏՈՒՄԲ = բուրբ եւ բիրտ մարդիկ. ՓԱՏԱԵԼ = փայտ կտրել ցուրտէն, ձապուկութիւնը կորսնցուցած ըլլալ (ձեռաց, մատանց), “Փառաց”, “ձեռքերս փայտցան”, = կաղուեցան: ՓԱՏԵԼ = բրածոն ընել: Նման “քարեկ”, ին (քարկոծել):

ՓԱԲԻ = 1. փորոտիք: 2. փոր. փորս մօտ է քան զփորս: “Լան-փարթը նեղը կու գայ”, հեծնութիւն է: Գրաբար “փարթամ” ին արմատն է:

ՓԱԲՏԵԼ = շարժեալ, ասդին ու անդին տատանել. “Թեւեւը կու փարտէ”, բիրը մի փարտեր:

ՓԱԲՏԻ2 = ծայրը շօք մը կապած երկայն ձող մը որով թռնիր կը փարտեն:

ՓԵՐԻԲ = “փերթած”, մաս. կտոր, ինչպէս կաշիի փերթ (թիւ). երջնիկ փերթ: Փերթ-երես = անամբթ:

ՓԵՐԿԱՆԱԼ = փերթել, զատուիլ, պրծիլ. “Նստած տեղէն չի փերկանար:” (չիւն ու հաւազած հայերէն բառ մը):

ՓՁԻԿ = փոքրիկ բուշտ, կոճակ (boudon), դէմքի, մորթի վրայ:

ՓԻՆ = կատուի, շան աղբ: “Փինդի”, = աղառտ, վարնոց:

ՓԻՍԻ, ՓԵՍԻ = կատուները կանչելու ձայնարկութիւն: ՓԻՍ = կատուն փախցնելու ձայնարկութիւն:

ՓՆԱԻԿ = զգեստին մակերեսին վրայ գուրս ելած, ցցուած թել, գնդիկ, որ չփռուէ կամ նետուելէ յառաջ կու գայ:

ՓՆԱԻՇԿ = դժուարածաճ, խճճած, ուտեստի, հագուստի մասին չափազանց բծախնդիր:

ՓՆՈՒԿ = փտած. փուտ (ընկոյզ, եւ այլն):

ՓՈԹ = գէշ կարուած կամ գէշ ծաւուած, կամ վրան նստուած ըլլալով՝ զգեստին անհարթութիւնը: Փոթըմկած, փոթ-փոթ եղած = անհարթ, փոթիկ = իբրեւ զարդ չիւնուած փոթ:

ՓՈՌՈՑ = թթուի եւ լեղիի խառն համ
մը. կախ պտուղին համը փոթոտ է:

ՓՈՂԲԱԿ = ջրի հողէ խոշոր փող:
(փողակ ալ կը հնչեն):

ՓՈՂՔ = փող (պողալ): « Լացը փողքս
փակաւ: Փողքը որկորէն մինչեւ ստամոքսը
գացող փողն է (oesophagus):

ՓՈՐ = 1. փոր: փորս կ'եփի = սաստիկ
մտահոգութեան մէջ եմ: «Սիրտս փորս ինկաւ»,
= շատ վախայ: 2. Խճողեալ կերակուրի
միջուկը. սուլմային փորը: **ՓՈՐ-ՄՈՒՑ** = մե-
տաղի խորտուքորտութիւն:

ՓՈՐՁՅԵՍ = հաց մը երկեւ փորձով
իմանալու համար թէ խմորը բարձրն առեր է:
« Կամտես, բառին նման է:

ՓՈՒՂԱՅ = խոտի խուրձ մը: Ցես նաեւ
չըլաւ եւ չուլայ:

ՓՈՒՑ = փաած, անամէջ: Բուր ըսածը
« առաւ ու փուտ է »:

ՓՈՒՐ = ընկուզին արտաքին կանաչ
կեղեւը:

ՓՉԼՄԲԻԿ = ձմեռ տանի ձիւնալից փո-
թորիկ:

ՓՉՈՔ = կեծեփ, թեփ եւ այլ աղտեր
որք փշելով կը զատուին չոր (ուռեղը) հա-
տերէն, ընդեղենէն, եւ այլն:

ՓՍԻԿ = կատուի ձագ:

ՓՍՈՐՏԻԼ = փշուռի:

ՓՍՏԵԼ = սահիլ ձեռքէն, (թելին)
կորիքը: **ՓՍՏՈՒԿ** = դուրաւ կարող, թոյլ, ոչ-
գիմացու թել, գերձան: Փոքածաղիկ գրա-
ւարը կը վկայէ թէ « փառել, ը հին ու բնիկ
հայերէն է:

ՓՍՓՍԱԼ = սկանքն ի վար խօսելու
ձայնով խօսիլ. հծծել, չչծել (chuchoter).
« Գոփսուք մի կայ մեջերսին »:

ՓԲԹԻԼ = զատուիլ, մասը բոլորէն, կամ
փակած անդէն: **ՓԲԹՅՆԵԼ** = քաշել, բաժնել.
« Կարգ » մի փրթնել (թուփէն). « Գառառ մի
փրթնել պատանիէն: « Անոր ձեռքէն բան չես
կրնար փրթնել », = շատ ժլատ է:

ՓԲՓՈՐ = 1. փրփուր. պղպղակներ:
2. փրփրցող. պրող, ինչպէս տաքեղը: « Ըստ
փրփուր է », « փրփրեցայ »:

ՓԲՆԵԼ = փշելով աղտերը զատել (չոր
բանջարեղեններուն, լուբայի, ցորենի, եւ
այլն):

Ք.

ՔԱԼԱՃՈՐ = չորթանով, սոխուացով,
ընկոյզով եւ անուխով շինուած կերակուր մը:

ՔԱԼԻԿ = մանկանց կակուղ կօշիկ:

ՔԱԼՊՈԿԱՍ = ան որ աղէկ չի քայլեր,
եւ շատ անգամ կը սայլաքի կամ կ'իյնայ,
զակասաւոր քաղաքացի անձ մը:

ՔԱՄԱԳՈՒ = Գեղմը ընդմութիւն. տա-
քութեան ձեացորդը:

ՔԱՄՔՈՒՐ = օղի:

ՔԱՇ = քաշում: « Քաշ » երգել,
հնչել = քաշել, երկնցնել: Ուրք քաշն է
ձգեր = դիտմամբ կը անանայ, կը յապտի:
ՔԱՇՈՒՄ = կերպարի, կառուի երկայն
ու նեղ կտոր:

ՔԱՐ = քար: « Լազար քար չընել, =
ամեն հետքը փնտռել. « Ալ քար չմնաց ուր
չընէ (moved heaven and earth):

ՔԱՇԵԼ = երկանքի քար քաշել: « Քար մի
անկել Արթը ձորը = յիշատակելի գործ մը
կատարել: « Քարը կաւառը գնել » = պետք
եղած պատասխանը ճիշդ պէտք եղած կէտին

առել եւ լռեցնել: Կատուն քարն է կարեր
= միթէ այնքան ցնորտ է: « Քարն աի կրթին » =
ինչ պիտի ուսեն խեղճերը: « Կա քարն (սարը,
լեռը) ուր (որ) նա քարը քայ... (մինչեւ իսկ)

= անկարելի է: « Որ քարն ուր ամուր է,
գլխաւ ան քարին զարկ », գնա, որուն կ'ուզես
դիմէ (ընդ ունայն): « Լազար բերես նմանցընես,
աս քարն ան քարին չի նմանի = մի պնդեր,
տարբերութիւնն անկերեւ է: « Քարին հետ կու
ծեծուրտի = այս կերպաւ շատ դիմացուն
է: « Քարէն ջուր կու հանէ » = ուժով եւ
կորովն է: « Քարին վրայ կոխէ, քարը կու
կտարի » = սաստիկ ուժեղ է: « Քար բռնես
սկի դառնայ » = օրհնէք է:

ՔԱՐԵԼ = 1. քարով պատել, քա-
րայատակ ընել: 2. քարկոծել:

ՔԵՇԳՈՐՑ = ոչ ողորկ, փնտիկներ ունե-
ցող: Մտած կը « քեշպնտի » երբ այրի ու
կտորանայ:

ՔԵՐԻ ԵՐԿԱԹ = քերիչ երկաթ մը զոր
մուշտակը քերելու համար կը գործածեն:

ՔԵՆ = քենը հանել: Քեն անել: « Քեն
է արեր, հաց չ'ուտեր »:

ՔԵՂ = ա՛, օ՛, « քըլ ինչ կ'ըսես », « քըլ
ինչ անէի »:

ՔԵՐ = զազեր. քարէնի, աղտաւ. « քըլ
է », (մանկ. բառ):

ՔԵՍ = (քեւմ-ի արմատը), առատա-
ձեռնութեան զուրկ, կծծի, ժլատ, վարանող:
« Ըստ քես է », (ՔԵՍ ուղղագրուելու է):

ՔԵՐԻԿ = մանր, գոյն մաս. իր, փոքր

ինչ, "Չեւթէն քմնիկ չես կրնար առնել",
"Քմնիկ չի տար մարդու": "Այսոր ես քմնիկ
չեմ խառնի",

ՔԻՆԹ = քիթ: Քինթ ուղղագրութիւնը
աւելի ուղիղ է քան քիթ: Արմ-իթ-ին մէջ
ալ արմարաւ ռնի: "Քինթն ու պինչ անել",
= չհասնիլ, չախորժիլ (ընծային, ուտելիքին):
"Քինթն ու բերանը քսեց", = չհասնեցաւ:
"Քինթն չգրաւ" = արհամարհեց (ընծան):
"Քինթն եկաւ, քնթէն ու բերնէն եկաւ", =
չվայելեց ուրախութեամբ. վայելքը վիճեցաւ:
"Քինդ ու բերանդ մէջ մի կ'անիմ", = քեզի
հասցին ապագի մը կու տամ: "Քինթն ինկաւ",
= խոնարհեցաւ, գնչեցաւ: "Աչք չունիս նը
քնթի ծանկ ալ չունիս", = ինչպէս կ'ըլլայ որ
այսքան ակներեւ բան մը չես հասկնար, չես
անհերք:

ՔԻՓ = 1. լաւ գոցուած, մասը մասին,
կախարիչը ամանին վրայ ճիշդ գրուած (tight):
2. կծիկ, ձեռքը գոց (close):

ՔՆԹԱՌ = ճրագին պատրոյգին ծայրը
կարելու համար գործածուող սեւակ մը մկրատ:
ՔՆԹՈՏ = (կտաւ եւ այլն) որուն վրայ
ցցուեւ, անհարթ կէտեր կան:

ՔՆԿԵՐԻՆԼ = Թեթեւ կերպով ի քուն
մանել (շատ անքնութենէ վերջ), Թնիլ:

ՔՈՍ = քոս (մորթախաւ): Ածականաբար
ալ կը բանի. "քոս մատի մի գեղ չկայ", Այս
ինչ խաղը "քոս է", այսինքն վարակիչ ախտի
մը պէս բոլոր Քոզին կը վարակէ եւ չես կրնար
այլ եւս հրաժարիլ անկէ:

ՔՈՍՆ ի ՔՈՍԸ = Թոյլ եւ սխուր
բայերով, "քոսն ի քոսը ես դարձաւ":

ՔՈՒՌ ՀԱՆՆԵԼ = տաաին օժտելու քուռ
հանեց, = աւերեց:

ՔՈՒԼՊԱՍ = փղերի բրիչ:

ՔՈՒԼՏԻԼ = (կատուի պէս) բարեկա-
մութիւն կամ շնորհք վերստանալու նպատակաւ
մոտենալ, խօսիլ:

ՔՈՒՐ = մանր մունր, քիչ պիտանի
լաթեր, կերպասի կտորներ, քաշուքներ:

ՔՍԵԻԿ = նոր ոտք ելած տղայ մը որ
գեղեցեւոր կը քալէ, քստիկ է:

ՔՍԵՍԱԼ = անտեսալ, հոս ու հոն կայնե-
լով ժամանակ կորսնցընել: "Ի՛նչ կու քսըր-
տաս", (Քսեմ-ի արմատէն): ՔՍԸՏՈՒԿ =
քսըրտացող:

ՔՈՒԹԱՆԻԼ = յափրանալ, ձանձրանալ.
"առ բաները զրուցեցէն քութներ իմ",

ՔՈՒԱՍ = բամպակի մանր պատրոյգ-

նեռու իբր 12 հատ բաղկացած խորձ: (Ցես
չայ եւ փուլայ):

ՔՈՒՍ = քարու վայր, անմշակ եւ
խոպան:

ՔՈՒԹԵԼ = խոշոր եւ անհոգ կերպով
կարել:

ՔՐԵԲԸ ԴՆԵԼ (զք) = պատուել, մե-
ծարել:

ՔՐԷ = կարեւորութիւն, արժէք, "քովը
քրէ չունիմ",

ՔՐՏՆԱՆԸ = քրտինքին պատճառաւ
մորթային բորբոքում (sudamina):

ՔՐԷՐ = խմորին քրքրիլը, զանգուածին
բաւական չափով խմորէն ազդուած ըլլալը:
"Քրքրին առեր է",

ՔՐԷՐԸՄՆԻ = քրքրած, իրար անցած,
խառն ի խառն, սենեակը "քրքրածի" է:

ՔՓՈՒԿ = մարմինն կպած, ոչ ԹՅՂ, ոչ
չափազանց լայն կամ մեծ (չգեսա), ճիշդ մար-
մնիկ յարմարող (fitting close to the body)
(վերարկու), ոչ շատ մեծ, կոկիկ (տուն):

Օ.

ՕԳ = օգնութիւն, օժան: Կուտը կու-
տին օգ է:

ՕԻՏԸ = եօթը: "Օխան աղբար, =
մեծ արջ Տամաստեղութիւնը:

ՕՆԹ = անութ: Օնթել = անութին
առի առնել:

ՕՍԸՐԲ = օր հասարակ. կէս օր:
ՕՍԸՐԿԻՆ = կէս օրին:

ՕՐ = օր: "Օր է՛ արեւ չի տեսաւ",
վաղամեռիկ եղաւ: "Օրդ շատ լընի", օրհնու-
թիւն է: "Օր մի չէ ըսեր թէ կուշա եկու
է՛" անութի գնաւ, քրեք չէ ըսեր . . . : "Օր
մի օրանց", հազիւ ուրեմն:

ՕՐԵՊ = շեղ, ծուռ: Զգեսա ձեւերու
կտրելու առիթով կ'ըսեն "օրեպ է, շափելու
է", "Պեռք է օրեպ կտրես", (Որեպ կամ
վերեպ ուղղագրելի):

ՕՐԵՐԲ = յղե կնոջ վերին օրերը,
ծննդաբերութեան մօտ:

ՕՐԿԻԼ = նստած տեղը քուն ըլլալով
գլուխը այլեւայլ կողմ հանել, "Օրորել", բա-
սին մէկ ուրիշ ձեւը:

ՕՐՊԱՍԱՍ = օրպակաւ է երախան որ
ինն ամուսն շրջանը չլրացած ծներ է:

(Ը-բուռ-ի-թի)

Մ. Ս. ԳԱՐՈՒԷԼԵԱՆ